

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Jasin

(fragmenty)

Jasin – wieś leżąca na wschód od Swarzędza, granicząca z miastem i będąca nieformalnie jego częścią, liczy 1372 mieszkańców (2015 r.). Pola uprawne wykształcone na polodowcowych, urodzajnych ziemiach moreny dennej (gliny zwałowe) obejmują 504,7 ha ziemi ornej (1974 r.) i 11,5 ha użytków zielonych. Nazwa wsi ma charakter topograficzny i pochodzi od miejsca gdzie rosły jesiony. W dokumentach z XIV wieku wieś zapisana jest jako *lassene, Jassino*; w XV wieku – *Jaszene, lasen*; w XVI wieku – *Yassyenye i Jasienie*; w XIX i XX wieku – *Jasienie i Jasin*.

Na gruntach wsi od strony północnej i wschodniej odnotowano nieliczne stanowiska archeologiczne reprezentujące późną epokę brązu, wczesną epokę żelaza oraz wczesne i późne średniowiecze (550 – 1492 r.).

...Jasin jest bardzo starą wsią, którą ponownie lokowano na prawie niemieckim w XIII wieku i zgodnie z regułami tego prawa od tej pory funkcjonował w niej urząd sołtysa...

Właściciele wsi do końca XVI wieku

Wieś wymieniona została po raz pierwszy w dokumencie z roku 1366, w którym odnotowano, że Mikołaj dziedzic Jasina sprzedał Stanisławowi sołectwo we wsi Rawowice (obecnie Rabowice) za 20 grzywien, za zgodą Komandora joannitów Mikołaja Poppo. Jest więc, wymieniony także z imienia pierwszy znany właściciel Jasina – Mikołaj. Dodać należy, iż Rawowice były własnością zakonu joannitów i dlatego wymagana była zgoda komandora zakonu na zawieraną transakcję.

...Po 1470 r. Jasin i Zalasewo dołączyły do dóbr swarzędzkich będących we władaniu Górków. Na początku XVI wieku (1512 r.) jako właściciela Jasina i całej majątności swarzędzkiej, dokumenty wymieniają Łukasza Górkę kasztelana poznańskiego i starostę generalnego Wielkopolski. Przez ponad 100 lat, aż do śmierci Stanisława (ostatniego z rodu) w 1592 r. wieś należała do Górków.

Wieś w czasach średniowiecza i nowożytności (do końca XVIII wieku).

...Pola uprawne Jasina zajmowały w XV wieku (1423 r.) znaczny obszar wynoszący 16 łanów. Jednak uprawiany przez kmieci areal nie był stały i zmieniał się w historii w zależności od liczby włościan. Na przykład w 1513 r. w Jasinie było 18 łanów, z tego 5 łanów osiadłych a 13 łanów opustoszałych, które uprawiano częściowo lub nie uprawianych wcale. Kmiecie użytkowali pola jedno łanowe. We wsi istniał już w tym czasie (przed 1510 r.) folwark właściciela. Po 1470 r. Jasin i Zalasewo dołączyły do dóbr swarzędzkich będących we władaniu Górków...

...W 1791 r. (lub 1792) dobra swarzędzkie nabył od Augustyna Koźmińskiego bankier Jan Klug, nobilitowany przez Sejm Rzeczypospolitej i obdarzony herbem Kotwica w 1791 r.

W 2018 roku przypada 380-lecie lokacji Swarzędza... A przecież bogatą i barwną historię mają też okoliczne miejscowości. Z tej jubileuszowej okazji kontynuujemy cykl artykułów o historii ziemi swarzędzkiej. Ich autorem jest pan Antoni Kobza, są fragmentami obszernego, przygotowanego do druku opracowania pt. „Dzieje wsi okolic Swarzędza. Szkice do historii powiatu poznańskiego”. Tym razem: Jasin.

...W XIX wieku

w Jasinie na pewno nie było już folwarku i nie przeprowadzano uwłaszczenia tak jak w innych wsiach będących dobrami rycerskimi, ponieważ nie była to wieś pańszczyzniana. Nie mniej, tak jak w innych wsiach ziemia gospodarstw chłopskich była rozczłonkowana i wzajemnie przemieszana. Każdy gospodarz posiadał więc grunty w wielu kawałkach położonych w różnych miejscach, a to poważnie utrudniało wszystkie prace polowe oraz hodowlę...

...W 1839 r. gospodarze wnieśli do Komisji wnioski o podział pastwisk i innych dóbr wspólnych oraz separację gospodarstw. Wśród niemieckich nazwisk znajdują się także dwa polskie: Drzazga i Czaplą. Nazwiska części pozostałych osób przypominają nazwiska wymienione w „inwentarzach kórnickich” (XVII w.) co oznacza, że przynajmniej część z nich była spadkobiercami spisanych wówczas oledrów.

...W wyniku separacji dokonano podziału gruntu kowala oraz wiejskiego pastwiska i rozdzielono je na wszystkich gospodarzy z sołtysiem i karczmarzem. Jeden z gospodarzy

Gruss aus der gemütlichen Scke in Jasin bei Schwersenz.

Oberża w Jasinie.

rzy Michał Drzazga musiał przestawić dom i zabudowania gospodarcze. Ze względu na dodatkowe koszty, jakie ponosił zwolniono go od dokładania się do utrzymywania stróża nocnego, a inni gospodarze mieli obowiązek udzielenia mu pomocy w wózce materiałów budowlanych w trakcie przestawiania budynków. Sołtys otrzymał 158 mórg ziemi tj. ok. 38 ha. Inni gospodarze otrzymali ziemię o powierzchni od 70 mórg (ok. 17 ha) – Daniel i Anna Kunt, do 105 mórg - Michał Drzazga. Rodzeństwo Czaplów posiadało nadal ponad 4 morgi w tym samym miejscu...

...W końcu XIX w. wśród gospodarzy narodowości niemieckiej zaczęły pojawiać się również gospodarze narodowości polskiej. W 1890 i 1891 r. wymienia się: Melchiora i Józefę Piechowiaków, Stanisława i Magdalenę Waliszków, Wojciecha i Mariannę Leitgeberów oraz Stanisława i Katarzynę Hołogów jako właścicieli gospodarstw średniej wielkości.

...We wsi od dawna znajdowała się restauracja należąca w 1875 r. do Wittkego, o którym dowiedzieć się można dzięki ogłoszeniu, jakie zamieścił w Dzienniku Poznańskim. Ogłoszenie dotyczyło sprzedaży z wolnej ręki browaru wraz z gruntem, który Wittke posiadał w Kostrzynie...

...Zaznaczyć należy, iż w końcu XIX i na pocz. XX wieku Jasin był dla mieszkańców Swarzędza, a także Poznania podmiejską wsią gdzie udawano się na spacer i niedzielny wypoczynek.

...Jasin należał do najbardziej zniemczonych wsi w okolicy Swarzędza, co było konsekwencją sprowadzenia w XVII wieku osadników narodowości niemieckiej i osiedlenia ich na gruntach całkowicie wyludnionego majątku...

W latach czterdziestych XIX wieku wśród separowanych włóścian Jasina odnotowano tylko jedno polskie nazwisko – Drzazga (patrz wyżej). Największe gospodarstwa, o pow. kilkudziesięciu hektarów posiadali gospodarze narodowości niemieckiej...

...W XIX wieku (i wcześniej) sołtysami byli tylko Niemcy: Johann Hundt (1832, 1839), Heinrich Hundt (1877), H. Manthey (1893), A. Manthey (1905, 1917).

...Polacy stanowili w Jasinie znacznie uboższą grupę mieszkańców niż Niemcy. Nieliczni posiadali kilku i kilkunasto-hektarowe gospodarstwa lub zaliczali się do komorników i robotników rolnych...

...W kwietniu 1890 r. władze pruskie finalizowały wykup ziemi pod istniejącą już od 1887 r. linią kolejową Poznań – Września. W Kreis Blatt zamieszczono wykaz właścicieli gospodarstw rolnych, którzy musieli sprzedać państwu od kilku

Dom przy ul. Wiejskiej, pocz. XX wieku.

do kilkudziesięciu arów pod tę linię i przy każdym z wymienionych podawano także numer księgi i karty, na której umieszczono odpowiedni wpis. Na 17 właścicieli wykupionych działek gruntu tylko dwóch gospodarzy było narodowości polskiej. Byli to: Stanisław Waliszka z żoną Magdaleną z domu Włodarczyk i Melchior Piechowiak z żoną Józefą z domu Waliszka. Z innych źródeł wiadomo, że obok nich w Jasinie, byli jeszcze gospodarze narodowości polskiej: Stanisław i Katarzyna Hołoga oraz Wojciech i Mariana Leitgeber. Około 1896 r. do Jasina przybyła z Czerwonaka jeszcze jedna polska rodzina gospodarska i byli to Stefan i Katarzyna (z d. Jakubowska) Łozowie z synami Franciszkiem i Kazimierzem. Wkrótce, w rodzinie Łozów przyszyły na świat jeszcze dwie córki: Bronisława i Bolesława...

...O stopniu zniemczenia Jasina świadczyły także wyniki kolejnych wyborów do sejmiku pruskiego i do parlamentu Rzeszy oraz samorządowych władz Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Zdecydowana większość wyborców z Jasina głosowała zawsze za kandydatami narodowości niemieckiej. Wydaje się, że niektórzy mieszkańcy narodowości polskiej, ubożsi i uzależnieni od pracodawców Niemców, zmuszani byli do głosowania za kandydatem niemieckim pod groźbą utraty miejsca pracy...

Wiek XX

...Na początku XX wieku największe gospodarstwa rolne w Jasinie posiadali Niemcy: Albert Manthey (106 ha), Paul Kittner (84,1 ha) i Richard Fritz (ok. 50 ha). W latach trzydziestych, jako posiadaczy ziemskich nadal wymieniano Paula Kittnera i A. Mantheya.

Mocna pozycja gospodarzy narodowości niemieckiej przejawiała się jeszcze przez jakiś czas po odrodzeniu się Polski. W wy-

borach samorządu wsi w 1919 r. sołtysiem został Albert Manthey – Niemiec. Również Niemcami byli ławnicy: Fechner i Fritz oraz ich zastępca Ernst Vielhaber...

...W wyborach 1927 r. sołtysiem został Józef Piechowiak, który pełnił funkcję aż do wybuchu II wojny światowej...

...Nieliczni gospodarze narodowości polskiej należeli do Kółka Rolniczego założonego w 1894 r. w Swarzędzu i wyróżniali się wzorowo prowadzonymi gospodarstwami. W 1900 r. kółko zorganizowało w lokalu Dykiera w Swarzędzu wystawę płodów rolnych swoich członków. Jedną z nagród otrzymał Piechowiak Melchior rolnik (17 ha) z Jasina.

...Drugim członkiem swarzędzkiego kółka rolniczego z Jasina odnotowanym w sprawozdaniu w 1913 r. był Szczepan Łoza gospodarz na 20 hektarach.

Obok nich żyli tu i pracowali mniej zaможni mieszkańcy, którzy także dorabiali się i budowali swoje domy...

...Po II wojnie światowej, od 1945 r. sołtysami Jasina byli kolejno: Kazimierz Owsian, Marian Banaszak, Aleksander Kozicki, Marek Darul i od 1984 r. Maria Drozda, która funkcję sołtysa pełni nieprzerwanie już siódmą kadencję.

Antoni Kobza

Dom przy ul. Wiejskiej z 1906 r. remontowany w 1971 r.